

A NÉPSZÖVETSÉG INVEZTIGÁCIÓS JOGA.

AVILÁGSAJTÓ az utolsó hetekben sűrűn foglalkozott a Népszövetség a békeszerződések alapján megillető vizsgálati (kutatási) jog terjedelmének, valamint gyakorlása módozatainak kérdésével. Ez a vita bennünket annál inkább érdekel, mert kiindulási pontja egy Magyarországon felmerült, magában véve jelentéktelen esemény volt, tudniillik öt gépfegyveralkatrészeket szállító vasúti kocsinak a szentgotthárdi határállomáson való feltartóztatása. Kétségtelenül a Népszövetség Tanácsának márciusi ülészakájában ennek a kérdésnek tárgyalása meglehetősen nagy szerepet fog játszani és ott fog eldőlni, vajjon fog-e alkalmazásba kerülni a Népszövetséget megillető vizsgálati jog, amely esetben Magyarország volna az első állam, amely kénytelen volna magát az ennek a jognak alapján meginduló eljárásnak alávetni.

Az vizsgálati jog a Népszövetséget a békeszerződések alapján illeti meg. A trianoni szerződés 143. cikke kimondja Magyarország ama kötelességét, amely szerint tűrnie kell minden vizsgálatot (kutatást), amelynek elrendelését a Népszövetség Tanácsának többsége szükségesnek tartja. Az erre vonatkozó határozat tehát ama kivételes esetekhez tartozik, amelyek meghozatalához a Népszövetség Tanácsában nem szükséges az egyhangúság. Szó szerint azonos intézkedéseket találunk a Németországgal, Ausztriával és Bolgárországgal kötött békeszerződésekben is. A Törökországgal kötött sévres-i szerződésben szintén volt ilyen intézkedés, de Törökországnak sikerült a lausanne-i szerződésben magát alóla mentesíteni. Az említett intézkedés a békeszerződésnek a katonai kérdéseket, azaz a közép-európai államok lefegyverzését tárgyaló cikkelyei végén foglal helyet. Célja nyilvánvalóan az volt, hogy a mikor a katonai leszerelés ügy, amint ezt a békeszerződés előírja, az állandó szövetségközi katonai ellenőrző bizottságok útján megtörtént, a Népszövetségre háruljon az a feladat, hogy az a leszerelési állapotot fenntartsa, ami az esetről-esetre elrendelendő vizsgálatok segítségével történne. Az vizsgálati jog gyakorlása tehát olyan esetekben válhatik aktuálissá, amikor komoly gyanú merülhet fel a tekintetben, hogy valamely leszerelt ország jelentékenyen nagyobb katonai készséget tart fenn—akár emberekben, akár anyagokban—mint amennyit a békeszerződések megengednek. Az vizsgálati jog gyakorlása mindaddig, amíg a legyőzött országokban a leszerelés ellenőrzésére állandó szövetségközi katonai bizottságok működtek, szükségtelen volt. Ezért gyakorlása módozatainak megállapítása érdekében komoly lépések csak 1924 májusában történtek, amikor az angol kormány ennek a kérdésnek a Tanács legközelebbi ülésének napi-

rendjére tűzését kérte, nyilván azzal a cézzal, hogy ezzel mielőbb megteremtődjenek az állandó szövetségközi katonai ellenőrző bizottság, mint az antant által kiküldött kifejezetten politikai szerv, beszüntetésének előfeltételei.

Mielőtt az vizsgálációs jog gyakorlásának mikéntjéről döntés történt volna, egy közbeeső kérdést kellett elintézni és az a mód, ahogyan elintézést nyert, rendkívül jellemző a Népszövetség mai szellemére. A Népszövetség alkotmányának, az úgynevezett „egységokmányának“, van tudniillik egy intézkedése (4. cikk, ötödik bekezdés), amely szerint a Tanácsban nem képviselt államnak joga van oly esetekben, amikor valamely az illető államot különösen érdeklő kérdés kerül a Tanács elé, kijelölni egy képviselőjét, aki a Tanács ülésén helyet foglalhat (az angol szöveg még azt is hozzáteszi, hogy a Tanácsban „tagként“ foglalhat helyet). Nem lehet vitás, hogy annak az vizsgálációs jognak mikénti gyakorlása, amely Magyarországgal szemben is alkalmazható, azokhoz a kérdésekhez tartozik, amelyek Magyarországot — mint különben a többi leszerelt államot is — különösen érdeklik, e szerint tehát az egységokmány 4. cikke alapján Magyarországnak és a vele hasonló helyzetben levő államoknak feltétlenül joguk lett volna arra, hogy egy-egy képviselőjük útján részt vegyenek a Tanács illető ülésében. Magyarország, Ausztria és Bolgárország be is jelentették ebbeli igényüket, de ugyanezt tették ezeknek az országoknak a Tanácsban nem képviselt szomszédai is, nevezetesen Görögország, Románia és Jugoszlávia (Csehszlovákország a Tanácsban akkor képviselve volt), azzal az indokolással, hogy az vizsgálációs jog mikénti gyakorlásában ők is különösen érdekelve vannak. Dacára annak, hogy az idézett 4. cikk szövege félremagyarázást nem tűró határozottsággal állapítja meg a Tanácsban nem képviselt államoknak jogát az őket különösen érdeklő kérdésekre vonatkozó tárgyalásokban való részvételre, mégis a Tanács az 1924 június 17-i ülésén de Jouvend francia delegátus az érdekelt államok meghívása ellen foglalt állást, azzal az indokolással, hogy ez esetben oly nagyszámú érdekeltről van szó, hogy a 4. cikk alkalmazása esetében az vizsgálációs jog gyakorlásánál egy szép napon majd annyi államnak képviselőjét kell bevonni a Tanács üléseibe, hogy a Tanácsból valóságos tñjes ülés — assemblée — fog válni. Ez ellenvélemény folytán a Tanács egy jogászbizottság nézetét kérte ki az egységokmány 4. cikkének az adott esetre való alkalmazhatósága tárgyában. Ez a bizottság július 30-án kijentette, hogy úgy abban a kérdésben, hogy az vizsgálációs jog gyakorlásánál minő eszközök és módok használtassanak, mint abban a kérdésben, hogy valamely a Tanács által kilátásba vett vizsgálációs rendszabály belesik-e a békeszerződésekben megállapított keretekbe, a Tanács mindig „rendes összetételében, más államok képviselőinek bevonása nélkül dönt“, mert „a békeszerződések szövege a szerződéseket aláíró hatalmak eme szándékára vall“. A bizottság azonban hozzátette, hogy határozata kizárólag csakis az említett két kérdésre vonatkozik. A Tanács szeptember 19-én foglalkozott a jogászbizottság jelentésével. Amikor említés tétett arról, hogy a belga bizottsági tag a bizottság véleményéhez nem járult hozzá, Briand francia külügyminiszter

azzal indokolta ezt a határozatot, hogy a Tanács azért kompetens rendes összetételében, mert voltaképpen nincsen másról szó, mint arról, hogy a Népszövetség magát egy új orgánummal egészítse ki. Hosszabb vita indult meg arról, hogy milyen legyen a Tanács eljárása később, ha valamely konkrét vizsgálat elrendeléséről lesz szó, hogy akkor meghallgassák-e az érdekelt államokat, vagy sem, de végül ezt a kérdést is nyitva hagyták, megelégedvén a jogászbizottság véleményének határozottá emelésével. Magyarország első delegátusa Apponyi Albert gróf e döntés ellen szeptember 22-én tiltakozását jelentette be. Sajnálkozását fejezte ki a felett, hogy a Tanács nem fejtette ki azokat a jogi indokokat, amelyekre támaszkodva az egyességokmány 4. cikkének a jelen esetre való alkalmazhatóságát megtagadta és kijelentette, hogy fenntartja kormánya részére a teljes akciószabadságot a Magyarországot megillető jogok és az egyességokmány és a szerződések által minden nemzetnek biztosított garandák integritásának megvédésére.

A Népszövetségi Tanács ezután szeptember 27-én elfogadta „az vizsgálati jog gyakorlásának megszervezéséről” szóló szabályzatot. E szerint az vizsgálat kiterjed a törvényhozásnak (katonai törvények, költségvetés), a létszámnak, a létező vagy készülő hadianyagoknak, a katonai kitanítás és kiképzésnek és új hadihajók építésének ellenőrzésére. Az vizsgálati jog gyakorlására vonatkozó kezdeményezés elsősorban a Tanács minden egyes tagját illeti meg, de a Népszövetséghez tartozó minden más állam kormányának is joga van arra, hogy a Népszövetség főtitkára útján közölje a Tanáccsal azokat az értesítéseket, amelyek szerinte az vizsgálati jog gyakorlását kívánatosá tennék. Az egyes vizsgálatok, amelyek elhatározhatni fognak, az állandó tanácsadó (katonai) bizottság által lesznek előkészítendőek; ily esetekben az illető, a kutatás megengedésére kötelezett állammal szomszédos államok mindenike képviselőt fog nyerni a bizottságban. Ez a bizottság minden évben programot ad a Tanácsnak azokról az vizsgálatokról, amelyeknek a következő évben való keresztülvitelét ajánlja. Az egyes vizsgálatok végrehajtására bizottságok fognak kiküldetni, amelyeknek tagjai a Tanácsban képviselt államok által kiküldött szakértőkről felvett névsorból fognak kivételni. Ilyformán az vizsgálati bizottságban csakis a Tanácsban képviselt államok szakértői foglalhatnak helyet. Ha azonban azok az államok, amelyek az vizsgált állammal szomszédosak, nem volnának a Tanácsban képviselve, a Tanács az egyik szakértőt ezek képviselői sorából fogja a bizottságba kinevezni. A helyi kutatások keresztülvitelével megbízott bizottságnak legalább három tagból kell állania, akik nem lehetnek egy és ugyanazon állam polgárai. Az vizsgált állam képviselője nem foglalhat a bizottságban helyet. Az állandó bizottság tagjai szintén nem vehetnek benne részt. A bizottságok tagjai élvezik a diplomáciai privilégiumokat és immunitást. Elnökeiket a Tanács évről-évre előre jelöli ki olyan egyének sorából, akik nem laknak az vizsgálati ország területén. (A Magyarország számára kijelölt vizsgálati bizottsági elnök egy angol tábornok.) A bizottságoknak joguk van, hogy az egyes vizsgálatok tárgyát az utolsó pillanatig titok-

ban tarthatják. Egyébként a tényállás konstatálására kell szorítkoznok (devront se borner á la materialité des faits). Jelentésüket a Tanácshoz és az állandó tanácsadó bizottsághoz intézik, mely utóbbi indokolt véleményt készít a Tanács részére. Ha a Tanács másként nem határoz, az vizsgatáció költségeit a Népszövetség viseli.

Magából ebből az vizsgatációs rendtartásból kitűnik, hogy az vizsgatáció célja nem apró incidenseknek megvizsgálása, hanem inkább annak időről-időre való megállapítása, hogy valamely ország egészben véve nem lépte-e túl fegyverkezésére nézve a szerződésekben megállapított korlátokat. Az is kitűnik belőle, hogy csakis ténymegállapításokra lehet szorítkoznia.

A rendtartás megalkotását megelőző viták során élesen szembe került egymással a Briand által védett francia és a lord Parmoor által képviselt angol álláspont. A francia kormány az vizsgatált állammal szomszédos államok mindenikének jogot akart adni az vizsgatációs bizottságokban való részvételre. Ezzel szemben az angol képviselő-kormány legfőbb céljának azt mondja, hogy a háborús mentalitás helyét mielőbb a Népszövetségi mentalitás foglalja el, amiből az következik, hogy mindent kerülni kell, ami a szövetekezett antant hatalmak ellenőrzésének látszatát viselné magán és hogy ennek helyébe valóságos Népszövetségi ellenőrzést kell léptetni. Ebből kifolyólag az angol képviselő azt a javaslatot tette, hogy a szakértőket a legtágabb elvek szerint kell összeállítani a Népszövetség tagjaiból úgy, hogy csak egyharmadrészük kerülne ki a Tanácsban képviselt államokból. Ezt az álláspontot lord Parmoomak a tárgyalások során fokozatosan el kellett ejtenie, de végig kitartott az összes szomszédállamoknak az vizsgatációkba való bevonása ellen. Ezzel kapcsolatban különösen utalt arra, hogy azokban a szövetségközi katonai ellenőrző bizottságokban, amelyek a leszerelt államokat eddig ellenőrizték, csakis a nagyhatalmak és Belgium voltak képviselve, és azoknak a bizonyos szomszéd államoknak érdekei mégis meg voltak védve. Különös volna, ha most kevesebb bizalmuk volna a hasonló módon összeállított vizsgatációs bizottságok iránt. Lord Parmoor utalt arra is, hogy a szomszéd államok képviselőinek bevonása a bizottságokba a volt ellenséges államokban jogos érzékenységet válthat ki. Ezért szerinte ez esetben a háborús atmoszféra fenn fog maradni és meg fogja akadályozni annak a kölcsönös jóakaratnak kifejlődését, amely pedig szükséges ahhoz, hogy az vizsgatációk fennakadás nélkül és hatékonyan vitessenek keresztül. „Nincs sürgősebb kötelességünk,—fejezte be lord Parmoor fejtegetéseit — mint Népszövetségi atmoszférát teremtem, lehetőleg kerülni minden irritáltságot akkor, ha az vizsgatációk folyamatba tétetnék, és semmit sem tenni, ami késleltethetné annak a napnak eljövételét, amikor az elégedetlenség és gyanakvás érzései el fognak tűnni.” Az angol képviselő e fellépése azonban csak annyiban volt eredményes, hogy az összes szomszéd államok helyett csak egy szomszéd állam nyert képviseletet az vizsgatációs bizottságban.

A magyar kormány Nemes Albert gróf római követ útján a Rómában tartott 1924 december havi tanácsülés alkalmával december 8-án szintén megismételte tiltakozását az vizsgatációs rendtartás ellen.

Újólaj sérelmesnek mondja, hogy a rendtartás megalkotásáról való tárgyalásokban az egyességokmány 4. cikkének világos rendelkezései ellenére nem vehetett részt. Utal arra, hogy a tanácsülésből való kizárása semmiféle jogi érveléssel nincs alátámasztva. Magyarország magát egyenlőnek tartja a Népszövetség többi tagjaival — mondja a jegyzék — és az a körülmény, hogy legyőzött ország, amelyre egy békeszerződést ráerőszakoltak, semmiben sem befolyásolhatja azokat a jogokat, amelyek őt az egyességokmány alapján megilletik. Ebből egyenlőtlenség származnék a legyőzött államok rovására és ez az egyenlőtlenség megsemmisítené a Népszövetség erkölcsi alapjait. Az a körülmény, hogy Magyarország képviselője nem vehetett részt a Tanács ülésén, mikor az investgációs rendtartást tárgyalták, az egyességokmány súlyos megsértését jelenti, amely ellen Magyarország tiltakozik. Amíg ez eljárás okairól felvilágosítást nem kap, a magyar kormány kifejezetten fenntartja magának akciószabadságát. Áttérve az investgációs rendtartás tartalmára, a magyar kormány kijelenti, hogy amikor a szövetségközi katonai ellenőrzésnek a Népszövetségi investgációval való felváltása szóba került, az volt várható, hogy ez a változás véget fog vetni annak a szellemnek, amely a katonai ellenőrzést egyedül az antant hatalmak érdekében gyakorolta. Sajnos, a rendtartás intézkedései nem felelnek meg ennek a várakozásnak. Sérelmes, hogy az az ország, amely ellen investgáció folyik, nem vehet részt az investgáló bizottságban, ami aláhúzza a győzők és legyőzöitek közötti különbséget. Még sérelmesebb a szomszéd államoknak az „állandó katonai tanácsadó bizottságba“ való bevonása. Ez megváltoztatja ennek a bizottságnak egész jellegét, mert amíg ez a bizottság eddig lényegében szakértő bizottság volt, azáltal, hogy most keretei politikai okokból kitágíthatnak, politikai bizottság lesz belőle. Legsérelmesebb azonban a szomszéd államoknak az investgáló bizottságba való bevonása. Különös ellenmondás, hogy amikor az érdekelt Magyarország képviselőjét kizárták abból a tanácsülésből, amely az investgáció kérdését tárgyalta, ugyanakkor a szomszéd államokat beengedték az investgáló bizottságokba azon a címen, hogy ők ott érdekelve vannak. A szomszéd államok szakértőinek bevonása nem fog hozzájárulni az investgációk hatékonnyá tételéhez. A magyar kormány legjobban szeretné, ha az investgációs jog volt semleges országok technikai szakértői által gyakoroltatnék, bár tisztában van azzal, hogy a nagyhatalmakat e jog gyakorlásából nem lehet kizárni; — a szomszéd államok azonban, amelyek a katonai ellenőrzésben eddig nem vettek részt, semmi esetre sem vonhatók be az investgációs bizottságokba. A magyar kormány e jegyzékére a Népszövetség Tanácsának akkori elnöke, Milo Franco négy nappal később válaszolt udvarias, de kitérő levélben, mely semmit sem magyarázott és csak azt hangsúlyozta, hogy a Tanács alaposan megfontolta a szóban forgó kérdéseket.

Apponyi gróf és Nemes gróf idézett jegyzékeiből kitűnik, hogy a magyar kormány az investgációs rendtartást sohasem fogadta el és azzal szemben kifejezetten fenntartotta magának akciószabadságát.

Az investgációs rendtartás megalkotása után egyébként sok kérdés marad nyitva.

Az egyik kérdés az, hogy akkor, ha a Tanács valamely konkrét esetben vizsgálatot rendel el egy állam ellen, ez utóbbinak képviselője helyet foglalhat-e az egyességokmány 4. cikke alapján a Tanács ülésében. A jogászbizottság fentidézett véleménye azt a kérdést, hogy valamely konkrét vizsgálat belefér-e a békeszerződések által megállapított keretbe, a Tanács által rendes összetételében mondja eldöntendőnek. De el lehet képzelni, hogy a vita nemcsak a körül forog, hogy valamely konkrét vizsgálat belefér-e a békeszerződések keretébe. Erre az esetre a jogászbizottság nem nyilatkozik. Már 1924 szeptember 19-én, amikor a Tanács a jogászbizottság véleményét tárgyalta, szóba került ez a kérdés és a nézetek igen eltérőek voltak. Briand azon a nézeten volt, hogy kizárólag a Tanácstól függ, meg akarja-e hallgatni az érdekelt államok képviselőit, vagy sem, de ezt a meghallgatást a legjobb esetben is csak információk adására akarta szorítani. Branting és Benes szerint az érdekelt államoknak — a szomszéd államoknak is — csakis a tanácskozások elején kell vélemény kifejezésére alkalmat adni. Lord Parmoor erre kijelentette: „ha például arról lesz szó, hogy Magyarország ellen vizsgálatot rendeljünk el, észszerű lesz Magyarország nézeteit megismerni, de non Magyarország szomszédjainak nézetét.“ Végül Guani uruguay-i képviselő nézete szerint a „különösen érdekelt államokat“ (nyilván az egyességokmányban e kifejezést használó 4. cikke alapján) be kell bocsátani a Tanácsba. Határozatot akkor e kérdésben non hoztak és ilyen határozat később sem jött létre. Ennélfogva adott esetben a Tanács fogja elhatározni, hogy az érdekelt államok képviselőit meghívja-e vagy sem. A Népszövetségi egyességokmány egyik kiváló kommentátora, Wehberg (Pester Lloyd, 1928 január 27: Die Völkerbunduntersuchung gégen Ungarn) azon a nézeten van, hogy Magyarországot az egyességokmány 4. cikke alapján feltétlenül megilleti a Tanács tanácskozásain való részvétel joga, bár szavazati joga nincsen; ami a szomszéd államokat illeti, a Tanács szabadságában áll azokat meghívni vagy sem.

Még kevésbé tisztázott az a kérdés, hogy a Tanács amaz ülésén, amelyen majdan az vizsgálati bizottság jelentése alapján kell határozni, az érdekelt államok mennyiben vehetnek részt. Az egyességokmány 4. cikke alapján ez sem volna kétes, de számolni kell azzal, hogy a Népszövetségi Tanács a 4. cikk világos intézkedésén ez esetben is túlteszi magát. Oly határozat, amely ezt a kérdést már is eldöntötte volna, semmi esetre sem létezik.

Nem vitás az a kérdés, hogy az vizsgálati bizottság összeállítására vonatkozó határozatokhoz egyhangúság nem szükséges. Az vizsgálat elrendelése a békeszerződések értelmében szótöbbséggel történik. Erre való tekintettel a Tanács 1924 december 10-i ülésén Briand nyomatékosan képviselte azt az álláspontot, hogy az vizsgálati bizottság összeállításához szintén nem szükséges az egyhangúság. A békeszerződés — mondotta Briand — azzal, hogy az vizsgálat elrendeléséhez csak szótöbbséget kívánt meg, azt a lehetőséget akarta eliminálni, hogy a Tanács egyetlen tagja a maga szavazatával megghiúsíthassa az vizsgálatot. Ha azonban ez a lehetőség fennmaradna akkor, amikor az vizsgálati bizottság összeállításáról

van szó, összedőlné a békeszerződés intézkedésének egész épülete. Ha elégséges a szótöbbség az investigáció elrendelésére, nem lehetséges, hogy egyhangúság kívántassék meg a bizottság összeállításához, mert ez lehetetlenné tenné az első pont végrehajtását. Briandnak ezt az álláspontját a Tanács magáévá tette.

Ellenben nem jött létre megegyezés a felett, hogy az investigációs bizottságok jelentései alapján hozandó határozat meghozatalához egyhangúság szükséges-e, vagy szótöbbség? Chamberlain szerint, aki ezt a kérdést szóba hozta, ezekre a határozatokra az egyességokmány 5. cikkének első bekezdése alkalmazandó, amely szerint a Tanács minden érdemleges határozatához egyhangúság kell, ha külön nincs megmondva, hogy a szótöbbség is elégséges. Ily külön diszpozíció ugyanis ebben az esetben hiányzik. Minden svéd delegátus szintén ehhez a nézethez csatlakozott. Szerinte a békeszerződések az ilyen esetekre nem adják meg a Tanácsnak azt a különleges jogot, hogy szótöbbséggel határozhasson, mert ez a különleges joga csak az investigáció elrendelésére szól. Ha az investigációs bizottságok a szerződések megsértését konstatálnák, akkor minden szerint az egyességokmány szerint kell állást foglalni, ez pedig egyhangúságot ír elő. Ezzel szemben Briand tarthatatlannak mondta ezt a felfogást. Ha a Tanács szótöbbséggel kiküld egy bizottságot és ez a szerződések súlyos megsértését állapítja meg, nem lehet a Tanács egyeden tagjának megadni a jogot annak eldöntésére, hogy az esetből nem kell semmiféle következményt levonni. Ebből a Népszövetség impotenciája, teljes megbénulása származnék, amely feljogosítaná az érdekelteket, hogy önállóan cselekedjenek, ez a cselekvés pedig nem állhatna másban, mint erőszak alkalmazásában, ami a Népszövetség tekintélyét végképpen megrendítené. A december 10-i ülésen, amelyen ez a kérdés szóba került, a márciusi ülészakra halasztották a döntést. 1925 márciusában azonban Chamberlain visszavonta a kérdés tárgyalására vonatkozó indítványát, úgyhogy ez a kérdés nyitva maradt.

Végül nem egészen tisztázott az a kérdés, hogy mit tegyen a Népszövetség Tanácsa, ha az investigált állam renitensnek mutatkoznék. Ezt a kérdést Briand vetette fel. Az elv, hogy az investigációt tűrni kell — mondotta — még nem vezet messze, kérdés, miként lehet azt a gyakorlatban érvényre juttatni! A bizottsági tagok szabad közlekedését biztosítani nem elég, mert ha majd valamely gyárba be akarnak hatolni, azt azért meg lehet akadályozni. Jogszabályokkal és jogmagyarázatokkal itt semmit sem lehet elérni. Chamberlain szintén rámutatott az investigáció gyakorlati keresztülvitelének nehézségeire, ha az investigált állam ki akarja játszani a bizottságot. Végül a Tanács egy albizottságot küldött ki e kérdés előkészítésére, amelynek nevében 1925 március 14-én Ishii vicomte tett jelentést azokról az „eszközökről és módokról, amelyek alkalmasak arra, hogy az investigációs bizottságnak missziójának teljes végrehajtását lehetővé tegyék“. Ezzel kapcsolatban az az eszme merült fel, hogy az investigáció túrésére kötelezett államoktól bizonyos külön törvényhozási intézkedéseket kellene követelni az investigációs bizottságok munkájának megkönnyítése érdekében. Ilyen javaslatok létre is jöttek, de a Tanács nem követelte

az államoktól azok elfogadását, valószínűleg, mert belátta, hogy erre nincs joga.

Az investigációs jog, amint az az előadottakból látszik, egyike azoknak a jogoknak, amelyek a békeszerződések alapján hárultak a Népszövetségre. Kirívóan magán viseli ezért annak az igazságtalan egyoldalúságnak bélyegét, amely az összes békeszerződések végigvonul a győző államok előnyére és a legyőzöttek hátrányára. Nem egészen kétségtelen, hogy az a szabályozás, amelyet az investigációs jog gyakorlása a Népszövetség tanácskozásai során nyert, valóban egyezik-e a békeszerződés intencióival. A német kormány abban a jegyzékében, amelyben az investigációs rendtartáshoz állást foglal, ezt kétségbe vonja és arra az álláspontra helyezkedik, hogy a békeszerződés csak egyes investigációk eltérésére kötelezte Németországot, de nem arra, hogy elfogadjon egy állandó népszövetségi szervezetet az investigációk keresztülvitelére. Ellenben egészen kétségtelen, hogy ennek a jognak gyakorlása nem egyeztethető össze a Népszövetség alap gondolatával, amely szerint nem lehet különbséget tenni győztes és legyőzött, felfegyverzett és leszerelt, ellenőrző és ellenőrzött országok között. Mi sem ártott jobban a Népszövetség súlyának és tekintélyének, mint az a körülmény, hogy a győztes államok sok esetben, — és így az investigációs jog tekintetében is — olyan feladatokat ruháztak rá, amelyek teljesítésében a győző államok egyoldalú érdekeit kell szolgálnia. De a Népszövetség buzgalmában még túlmegy azokon a köteleességeken, amelyeket a békeszerződések reárártak. Tekintettel arra a nagy befolyásra, amelyet a Népszövetség mai állapotában a győztes nagyhatalmak gyakorolnak annak határozataira, sok más sajnálatos tapasztalat után az investigációs jog szabályozásánál is azt kellett tapasztalnunk, hogy a Népszövetség — eltérve tulajdonképpeni hivatásától — ott sem egészen pártatlan és elfogulatlan, ahol ez a békeszerződések alapján módjában volna. Különösen kitűnik ez az investigációs bizottságok összeállítására vonatkozó intézkedésekben. Erre való tekintettel a legyőzött államoknak nem lehet más álláspontjuk, mint az, hogy tűrik ugyan az investigációs jog igazságtalanságát, mint ahogyan kénytelenek eltérni sok más igazságtalanságot, de semmi okuk sincs arra, hogy az investigációra vonatkozó köteleességeiket kiterjesztően magyarázzák, vagy azok teljesítésében különös buzgalmat fejtsenek ki. Az investigációs jog a békeszerződések azon intézkedéseivel tartozik, amelyeknek minél előbb el kell tűnniök, ha azt akarjuk, hogy a nemzetközi viszonylatokban új szellem: az igazság és kölcsönös méltányosságnak és a nemzetközi komplikációk békés elintézésének szelleme érvényesüljön. Az erre alkalmas atmoszféra kifejlődésének akadályai között az investigációs jognak létezése és az a mód, ahogyan azt a Népszövetség — gyakorolja, nagy szerepet játszik.

GRATZ GUSZTÁV.